

ДИДАКТИЧНЕ КОНСТРУЮВАННЯ LEGO І ЙОГО ЗАСТОСУВАННЯ В МУЗИЧНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ВИХОВАННІ

Олександр Волков

Віра Волкова

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького

Анотація:

У статті розкривається зміст методики музичної мови на основі принципів LEGO. Як «цеглинки» для конструювання виділяються ладові обороти, а мелодія розглядається як їхня сукупність. Для сольмізації використовуються назви ступенів і ладові жести методики музично-співочого виховання Д.Огороднова. В якості музичного матеріалу застосовується дитячий український фольклор. У запропонованій методиці можливі такі форми роботи, як елементарне сольфеджування, музичний диктант, конструювання мелодії, підбір словесного тексту під мелодію, ладова імпровізація, виконавська інтерпретація і мелодекламація. Слід мати на увазі, що введення ступенів ладу передбачає дотримання принципу послідовності. Спочатку освоюються лади із звукорядом в межах секунди, потім терції та квартали тощо. При роботі за методикою слід дотримуватися послідовності в освоєнні елементів музичної мови. Перший крок полягає у вивченні народної пісні, в якій керівник виділяє ладові «цеглинки», які потім використовуються при сольфеджуванні. Наступний крок – це музичний диктант, який представляє собою визначення послідовності ладових оборотів. Потім ладові «цеглинки» використовуються для конструювання мелодії. Наявність готових мелодій є підставою для підстановки під них словесного тексту. Після того, як ладовий оборот освоєний, він застосовується в вокальній імпровізації за допомогою ладових жестів. У процесі вокальної роботи музичний керівник приділяє велике значення вокальній інтерпретації та роботі над мелодекламацією.

Ключові слова: конструювання, ладові «цеглинки», дитячий музичний фольклор, сольфеджування, музичний диктант, конструювання мелодії, підбір словесного тексту, інтерпретація.

Abstract.

Volkov O.G., Volkova V.A. Didactic design of lego and its application in music preschool education

The article reveals the content of the musical language technique based on the principles of LEGO. Modal turns are considered as “bricks” for designing and the melody is considered as their complex. The names of degrees and methodical modal gestures of music and singing education by D. Ogorodov are used for the solmization. Children’s Ukrainian folklore is used as a musical material. In the proposed method, such forms of work as elementary solmization, musical dictation, melody design, substitution of verbal text for melody, modal improvisation, performing interpretation and recitation to music are possible. We should also take into consideration that the introduction of degrees presupposes compliance with the principle of consistency. The modes with a scale in a second are created first, then thirds and quartes, etc. While working by the method we should follow the sequence in mastering the elements of musical language. The first step is to study the folk song, in which the leader highlights the modal “bricks”, which will be used in solmization. The next step is a musical dictation, which is a definition of the sequence of modal turns. Then the “bricks” are used for melody creation. The presence of ready-made melodies is the basis for substituting verbal text for them. After mastering the modal turn is used in vocal improvisation with the help of modal gestures. In the process of vocal work, the music director pays great attention to vocal interpretation and work on recitation to music.

Keywords: designing, modal “bricks”, children’s music folklore, solmization, musical dictation, melody design, substitution of verbal text for melody, interpretation.

Аннотация:

Волков А. Г., Волкова В.А. Дидактичное конструирование LEGO и его использование в музыкальном дошкольном воспитании.

В статье раскрывается содержание методики музыкального языка на основе принципов LEGO. В качестве «кирпичика» для конструирования выделяется ладовый оборот, а мелодия рассматривается как их совокупность. Для сольмизации используются названия ступеней и ладовые жесты методики музыкально-певческого воспитания Д.Огороднова. В качестве музыкального материала применяется детский украинский фольклор. В предлагаемой методике возможны такие формы работы, как элементарное сольфеджирование, музыкальный диктант, конструирование мелодии, подстановка словесного текста под мелодию, ладовая импровизация, исполнительская интерпретация и мелодекламация. Следует иметь в виду, что введение ступеней лада предполагает следование принципу последовательности. Сначала осваиваются лады со звукорядом в пределах секунды, затем терции и кварты и т. д. При работе по методике следует придерживаться последовательности в освоении элементов музыкальной речи. Первый шаг состоит в выучивании народной песни, в которой руководитель выделяет ладовые «кирпичики», которые затем используются при сольфеджировании. Следующий шаг – это музыкальный диктант, который представляет собой определение последовательности ладовых оборотов. Затем ладовые «кирпичики» используются для конструирования мелодии. Наличие готовых мелодий является основанием для подстановки под них словесного текста. После того, как ладовый оборот освоен, он применяется в вокальной импровизации с помощью ладовых жестов. В процес се вокальной работы музыкальный руководитель большое значение уделяет вокальной интерпретации и работе над мелодекламацией.

Ключевые слова: конструирование, ладовые «кирпичики», детский музыкальный фольклор, сольфеджирование, музыкальный диктант, конструирование мелодии, подстановка словесного текста, интерпретация.

Постановка проблеми. Розвиток дошкільної освіти спрямований на забезпечення гармонійного розвитку дитини з урахуванням індивідуальних задатків, здібностей, культурних потреб, як відмічається в інструктивно-методичних рекомендаціях МОН України [4]. В них виділяються такі завдання: “Виховання в дітях життєвої мистецької активності, спрямованості на сприйняття та створення прекрасного в мистецтві та житті (краса, гармонія, виразність, грація, вишуканість), емоційно-ціннісного ставлення до українського та світового музичного мистецтва; розвиток загальної музичності як сукупності музичних здібностей (емоційний відгук на музику, музичний слух і чуття ритму, музичне мислення, музична уява, музична пам'ять), здібностей виразного виконання музичних творів (піснених, танцювальних, інструментальних) та творчої їхньої інтерпретації, варіювання, імпровізації; формування навичок музичного сприймання, виконавства та творчості в основних видах дитячої музичної діяльності, елементарних основ музичної культури (потреби, переживання, ставлення, інтереси, любов до музики); закладання елементарної компетентності у музичному мистецтві” [там само].

Вирішення поставлених завдань передбачає застосування методів, методик і програм, що спонукають до креативного мислення, наявності умов до прояву творчих здібностей, формування знань про особливості музичної мови та вміння їх використовувати в практичній діяльності, уміння працювати з нотними текстами. Тому звернемося до робіт, в яких використовуються творчі завдання. І.Малишевська, С.Демидова розробили “Програму музикотерапії”, яка призначається для активізації творчого потенціалу; метод імпровізацій використовує Л.В.Іванова; відмітимо вживання музично-дидактичних ігор у розвитку співочого голосу Д.В.Плетенської та О.В. Лобової; вживання конструювання, яке передбачається в програмі “Дитина” [2; 5; 7; 8]. Відмітимо, що вище вказані програми та

методи не передбачають використання на матеріалі музичної мови, форми діяльності, що використовуються у методиці LEGO.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Головна мета використання LEGO в дитячому садку, за думкою Є.В. Фешіної, полягає у розвитку конструктивних здібностей дітей. Про це говорять завдання, в число яких входять: формування пізнавальної та дослідницької активності, прагнення до розумової діяльності, розвиток дрібної моторики рук, естетичного смаку, конструктивних навичок і умінь [10, с. 3]. Основний аргумент у використанні гри на заняттях в дошкільному закладі, на її думку, в тому, що діти всього світу спілкуються мовою гри, оскільки в свідомості постійно присутня гра образами. У грі відбувається вдосконалення навичок і умінь, які будуть використовуватися в майбутній діяльності. Перспективне планування, в її авторській програмі, включає в себе наступні теми: знайомство з леґо-кабінетом (цеглинки, лапка, дзьобик тощо), ворота для забору, піраміда, башточки, будинок в лісі, меблі для кімнати та кухні, озеро з рибками і каченятами, міст через річку, загін для корів і ферма, машина з причепом, пожежна машина, кораблик, космічний корабель, місяцехід, космонавт, зоопарк з його тваринами [10, с.11-12]. Звернемо увагу, що в цілому вони призначені для освоєння середовища існування людини, ставлення до тварин і техніки.

Конструктивна діяльність дітей була предметом аналізу таких дослідників, як З.В. Літван, В.Г. Нечаєв, Л.А. Парамонова, Ф. Фребель, які виділили такі форми організації конструктивної діяльності, як: (1) образ, що передбачає пред'явлення дітям образів будівель і демонстрація способів їхнього відтворення; (2) модель, в якій приховані елементи і не надаються способи вирішення завдань; (3) умови, в яких підкреслюється практичне призначення конструкцій; (4) креслення та наочні схеми, де показуються зовнішні особливості об'єктів; (5) задум, в якому діти самі вирішують, що і як вони будуть конструювати; (6) теми, коли пропонується загальна тематика конструкцій, а діти самостійно визначають, що вони будуть будувати [10, с. 6-7].

Формування цілей статті. Поза сумнівом, що використання методики LEGO виявило свою ефективність в сфері діяльності, що має відношення до природничих наук, тому виникає завдання обґрунтувати її використання в гуманітарних дисциплінах. У цій статті ставиться мета показати можливість використання її принципів при проведенні музичних занять у дошкільних закладах і продемонструвати основні складові методики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Послідовність освоєння музичної мови. Звернемося до розгляду послідовності освоєння елементів музичної мови в контексті використання методики LEGO в «**МЕТОДИЦІ МУЗИЧНОГО КОНСТРУЮВАННЯ**».

Перший крок це вокальна інтерпретація у процесі розучування пісні. Це є освоєння елементів музичної мови, які є складовими музичної культури народу. Необхідно вивчати народні пісні, це обумовлено тим, що вони є найважливішою частиною духовної культури, як вважає З.К. Торчинська[9]. Потім вони поділяються на самостійні ладові обороти, які розглядаються як “цеглинки”, з яких будується мелодія. У сукупності ладіві “цеглинки” є елементами певної моделі лада, який складається з їхньої послідовності в певному порядку. Підкреслимо, кожна пісня – це зразок ладової моделі, що утворюється з них. Пісня обов'язково вивчається з декількома куплетами, кожен з яких представляє собою певний момент становлення художнього образу.

Другий крок – це освоєння сольмізації, спочатку відносної, а потім абсолютної, для чого слова пісні замінюються на ладові складки. При цьому використовуються відповідні ладові жести, розроблені в методиці Д.Є. Огороднова[6]. Ладові обороти як “цеглинки” набувають самостійність і автономність, в результаті з'являється можливість їхнього багаторазового повторення, зміна порядку тощо. Цей крок можна назвати “елементарним сольфеджіо”. Термін “елементарне” вказує на те, що сольфеджування являє собою не прочитання невідомого нотного тексту, а лише заміну словесного тексту на складки ладової сольмізації при збереженні мелодійної лінії. При цьому одночасно освоюється абсолютна сольмізація, коли мелодії народних пісень виконуються назвою нот.

Третій крок передбачає проведення “музичних диктантів”, які являють собою розпізнавання послідовності ладових оборотів. Кожен з них фіксується у вигляді карток, за допомогою яких вони складаються. Їхнє призначення в тому, щоб сформувати внутрішній музичний слух. З перших занять дитину спонукають до розуміння того, з яких ладових оборотів складається мелодія. Такий підхід не збігається з методикою написання музичних диктантів при використанні абсолютної сольмізації, в якій основна увага приділяється напрямку руху мелодії, аналізу її інтервалів і ритмічних малюнків, а також перехід нестійких ступенів у стійкі.

Четвертий крок – це “конструювання мелодії, або елементарна композиція, яка являє собою її створення з певного числа ладових “цеглинок”, при повторенні окремих з них. Спочатку керівник показує можливі варіанти, а потім діти самостійно складають свій. Конструювання мелодії з ладових оборотів передбачає використання техніки алеаторики, кидання кубика, на кожній стороні якого зображений один з них. З ладових цеглинок, які випадають при цьому, складається мелодія. Після виконання декількох з них вибирається кращий варіант. Тим самим розвивається творча уява і художній смак.

П'ятий крок ґрунтується на попередньому, оскільки освоєння елементарної композиції дозволяє перейти до підбір на мелодію словесного тексту. Це також різновид “елементарної композиції”, але її результатом є вокальна композиція. Перед дітьми вона відкриває надзвичайно широкі можливості прояву їхніх здібностей. Результатом цієї форми елементарної композиції може бути створення дитячої пісні, вокального циклу та дитячої опери. Безумовно, вчитель повинен розробити процедурні норми, за допомогою яких організовується творчий процес.

Шостий крок – це вокальна імпровізація, в основі якої закладене довільне і спонтанне використання ладових оборотів. Вона передбачає вживання ладових жестів у вокальному виконанні. Водночас, з метою розвитку внутрішнього слуху, можна обмежитися тільки артикулюванням назв рівнів ладових ступенів. Така форма роботи використовується вже з перших занять. При цьому ставиться завдання виконати один або кілька ладових оборотів з певною кількістю повторень і довільним чергуванням.

Сьомий крок – мелодекламація, яка передбачає спочатку обговорення художнього образу, визначення засобів його втілення, а потім створення різних варіантів читання вірша. Вживається зміна висоти, ритму мелодії і динаміки мовлення. Значна увага приділяється формоутворенню, а саме, розподілу кульмінацій і цезур. Основна увага привертається до якості втілення в засобах виразності, в першу чергу, артикуляції і тембровий палітрі.

*Після розгляду основних кроків розглянемо більш детально **основні форми роботи**, які використовуються на музичних заняттях в дитячих дошкільних установах.*

Елементарне сольфеджіо. Нагадаємо, що вивчення і виконання дитячих пісеньок необхідне для освоєння ладових моделей народної музики. Це є передумовою для виділення з мелодії самостійних ладових оборотів, які можуть виконуватися ізольовано зі складами ладової сольмізації. Тому слова дитячих пісеньок замінюються на ладові склади. Освоєння ладів українського фольклору починається з ладового обороту II → I, на ладові склади за методикою Д.Огороднова, Ve → Mu. Якщо мелодія виконується з ними, це і буде перший досвід ладової сольмізації. Оскільки вона передбачає транспонування ладу на різну звуковисоту, керівник, на свій розсуд, може вибирати тональність, яка є зручною для дітей. Беручи до уваги, що, на думку дослідників, примарним тоном у дітей є “мі”, в якості основної в методиці використовується тональність D-dur. Освоєння абсолютної сольмізації неогрунтовано буде відриватися від відносної, тому ладовий оборот II → I виконується також зі складами Mi → Re.

Навчання техніці сольфеджування має дуже важливе значення, її можна порівняти з освоєнням літерного алфавіту. Оволодіння нею дозволяє читати ноти, тим самим самостійно осягати музичну мову. Грамотно побудовані заняття, за принципом мінімального кроку, можуть призвести до дуже високих результатів. Важливою допомогою є застосування ладових жестів. Діти з неточним інтонуванням можуть не співати якийсь час, обмежуватися

тільки артикуляцією ладових складів і показом ладових жестів. Таким чином у них поступово буде розвиватися внутрішній слух, буде встановлюватися координація слуху та голосу. Слід відрізняти “гудошників” від природи від дітей, у яких ще не сформована координація між слухом і голосом, які з часом будуть інтонувати правильно. За допомогою “мовчазного” співу у дітей, що неточно інтонують, з’являється можливість не заважати чистому вокальному інтонуванню, при цьому стати активними учасниками повноцінного хорового виконання. Звернемо увагу, що на заняттях з методики Д.Огороднова передбачається поетапне освоєння хорового співу. Спочатку твір виконується солістами, потім до них приєднується група точно інтонуючих дітей, а потім діти з неточною інтонацією, які співають про себе з використанням ладових жестів. Коли пісня вивчена добре, то окремі групи дітей з неточною інтонацією пробують свої сили.

Музичні диктанти. Після того, як народна пісенька вивчена і виконується за допомогою ладової сольмізації і жестів, з’являється можливість проведення музичних диктантів. Для цього використовуються картки, на яких зображені ладові “цеглинки”, з яких вони складаються. Дуже важливо, що мелодія не записується на нотному стані, а складається з карток, що дозволяє проводити диктанти оперативно, тим більше, що діти ще не володіють навичками письма. До складання диктантів можна залучати найбільш музично обдарованих дітей. Кожен ладовий оборот можна представити у вигляді “цеглинок”, з яких будується мелодія. Під час звучання диктанту допускається використання ладових жестів. Ця форма роботи передбачає використання сукупності карток, на яких написані відомі ладові обороти. Такі картки є у кожної дитини, а також у вчителя, щоб можна було складати їх на дошці. Безумовно, музичні диктанти проводяться у формі гри, назву якої вчитель може вибрати на свій розсуд, наприклад, “відгадай-ка”, “музичний листоноша”, “чари мелодії”, “музичні листи” тощо.

Конструювання мелодії. Після того, як освоєна техніка написання (складання) музичних диктантів, можна приступати до конструювання (створення) мелодій. Звичайно, в них використовуються тільки такі ладові обороти, які добре освоєні. Такий спосіб створення мелодій можна назвати “компонуванням”, “конструюванням” або “елементарною композицією”. На початковому етапі елементом конструювання виступає ладовий оборот II → I (Ve → Mu), який повторюється певну кількість разів з різними ритмічними малюнками. Спочатку використовується один ритмічний малюнок, потім поступово додаються інші. Відповідно, кількість можливих варіантів мелодії істотно розширюється. Дитина може на свій розсуд компоновати з них мелодії, повторюючи деякі з ладових “цеглинок”.

При конструюванні мелодій можна використовувати *техніку алеаторики*, коли кидається кубик із зображенням на ньому ладових оборотів, а які випали, утворюють мелодію. Звернемо увагу, що така техніка використовується сучасними композиторами. Виразність мелодій забезпечується тим, що застосовуються ладові обороти, які використовуються в народних піснях. Але перевагу треба надавати традиційній техніці композиції, коли дитина на свій розсуд вибирає з їхньої сукупності певну послідовність. Щоб оцінити виразність, змінити в разі потреби мелодію, керівник допускає їхнє виконання за допомогою ладових жестів, а окремі з них озвучуються керівником або дітьми на музичному інструменті або голосом. Найбільш вдалі варіанти виділяються і зберігаються в “бібліотеці мелодій” конкретної групи. Цей “золотий фонд” записується у вигляді нотного тексту керівником як зразки дитячої творчості. Кращі з них виконуються під нескладний акомпанемент солістами, групами дітей під час занять.

Підбір словесного тексту під мелодію. Після того, як освоєна техніка конструювання мелодій, можна приступати до підстановки словесного тексту. Звичайно, спочатку їхні художні якості будуть не дуже високими, але самостійність при їхньому створенні буде причиною наділення їх високою цінністю. У цій формі роботи слід йти від словесного тексту до нотного запису. При цьому тексти підбираються таким чином, щоб їхній ритмічний малюнок був однаковим з ладовим. Спочатку це тексти, які передбачають мелодії в дводольному метрі 2/4 з освоєною ритмікою. Існує кілька вимог до підбору віршів. По-

перше, це наявність в них ритмічних малюнків, яка освоєні на заняттях. По-друге, зміст текстів повинен мати відношення до соціальної тематики, наприклад, до святкових дат. Тоді складені пісеньки можна виконувати на концертах перед батьками. По-третє, підбір передбачає освоєння образів, які викликають інтерес у дітей, відповідає їхнім музичним смакам. У цьому випадку головну увагу керівник приділяє характеру мелодії, наприклад, весела, жартівлива, сумна тощо. По-четверте, вибір словесного тексту визначається жанрами музики. Це малі жанри, такі як танець, марш, пісня, або великі, наприклад, сюїта з певною програмою, опера з сюжетом, яка близька і зрозуміла дітям, яка викликає їхню цікавість. В останньому випадку керівник повинен заготовити певний сюжет і підібрати для нього відповідні вірші. Зрозуміло, що скласти оперу з наскрізною драматургією в умовах музичного заняття неможливо, тому це будуть музичні композиції, в яких сольні та хорові номери чергуватимуться з розповіддю читця про хід подій.

Виділимо основні етапи підстановки словесного тексту під мелодію. Спочатку прочитується словесний текст, виявляються сильні частки, з'ясовується розмір і проставляється ритмічний малюнок над ним. Наявність сильних часток дозволяє розставити такти в словесному тексті. Після цього під ритмічні малюнки словесного тексту підбираються ладові обороти з таким самим ритмом. З них складається мелодія, під якою написані слова, розділені на склади під кожною нотою. Зрозуміло, оцінити художню вартість мелодії можна після її виконання, після чого можливі виправлення.

Під час komponування мелодії на початковому етапі керівник активно втручається у творчий процес. Він показує можливі варіанти підстановки слів і виконує отримані варіанти, показує їхні переваги, пропонує вибрати такий, який їм сподобався. Після цього діти починають самостійно виконувати завдання. Поступово незалежність дітей зростає, і вони обходяться без допомоги вчителя. Цей досвід є цінним для них, оскільки є сферою формування музичного смаку. Після того, як пісенька створена, викладач, спільно з дітьми, виконує її під власний акомпанемент. Потім кращі складені пісні виконуються на шкільному концерті.

Ладова імпровізація. Ця форма роботи вводиться з перших занять в найпростіших варіантах, наприклад, коли ладова «цеглинка» повторюється один або кілька разів. Досвід використання імпровізації на заняттях з дітьми в школі описує І.М.Хоміч, у дошкільних навчальних закладах – М.В.Вацьо [1; 12]. Вона може припускати як вокальне виконання, так і тільки ладові жести. Керівник спочатку демонструє різні варіанти імпровізацій, які фіксує за допомогою карток. За допомогою ладової імпровізації, можна розвивати музичну пам'ять і внутрішній слух. Цеглинкою таких музичних конструкцій є ладові обороти, в яких можуть змінюватися ритміка і варіюватися звуковисота. Звернемо увагу, що в імпровізації використовуються тільки засвоєні ладові обороти. Як уже зазначалося, спочатку використовується ладовий оборот II → I (Ve → Mu), потім додається III ступінь, далі застосовуються ладові обороти в межах кварта.

Далі наведемо дві *форми роботи на музичному занятті, які не мають безпосереднього відношення до дидактичного конструювання*, а скоріше до конструювання елементів виразності музичної та словесної мови. У даному випадку конструювання трактується як визначення сукупності виразних засобів, які використовуються при виконанні. Слід мати на увазі, що дана техніка інтерпретації запропонована в методиці Д.Є.Огороднова[6].

Вокальна інтерпретація є однією з головних форм роботи на занятті, яка передбачає визначення музичного образу, який втілюється у виконанні. Це передбачає розгляд ситуації виконання вокального твору; уточнення головного героя, який її виконує, а також його цілі. Після цього виявляється характер звуку і тембру голосу, який відповідає музичному образу (темний або світлий), відповідно, динамічні відтінки та їхня зміна (форте, мецо-форте, піано, крещендо, димінуендо). Далі особливості формоутворення, в тому числі розташування кульмінації і цезур, характер кадансів. Все вище зазначене втілюється у виборі штрихів виконання (легато, нон легато, стаккато, акценти). Робота над вокальною інтерпретацією

передбачає використання жестів, в яких фіксуються вище зазначені елементи музичної мови. Важливого значення набуває демонстрація артикуляції при виконанні музичним керівником. Така форма роботи призначає, що музичний керівник знаходиться перед дітьми і за допомогою жестів управляє вокальним звучанням.

Мелодекламація необхідна для встановлення координації слуху і голосу. Вона, як і вокальна інтерпретація, є головною формою роботи. Мелодійна декламація є колективним читанням віршів під керівництвом музичного керівника. За допомогою жестів він показує напрямки мелодійної лінії проголошення, динаміку, артикуляцію, штрихи виконання і особливості формоутворення. Ця форма є більш доступною для дітей, тому використовується постійно. Послідовність роботи над читанням така сама, як і над вокальною інтерпретацією. Спочатку визначається музичний образ, ситуація прочитання, а потім вже засоби виразності. Основне завдання керівника, як і при вокальній інтерпретації, полягає в тому, щоб навчити дітей самостійно виступати в ролі диригента при колективному прочитанні вірша.

Наприкінці ще раз виділимо *основні етапи роботи з ладовими “цеглинками”* і відзначимо деякі особливості методики LEGO в музичному вихованні дітей і при відтворенні національної співочої культури.

Спочатку вивчається народна пісня, в мелодиці якої виділяються ладові обороти, що будуть освоюватися. Мається на увазі, що вони використовуються на заняттях в різних формах вокально-хорової роботи, в тому числі з ладовими складами, як елементи для музичних диктантів, при конструюванні мелодій і підстановці словесного тексту. Відповідно, поступово освоюється нотний запис і ладові жести. Звернемо увагу, що ладовий оборот використовується в народній пісні, як правило, багаторазово, що полегшує вирішення поставленого завдання.

Ця методика включає в себе освоєння живих зразків народної музики, а потім вже освоєння ладових оборотів, з яких вони складаються. Багаторазове повторення ладового обороту, з використанням нотного запису у вигляді карток, дозволить освоїти відносини тонів. Від виконання народних пісень зі словами, переходимо до співу зі складами, які позначають ладові ступені (II - BE, I - MU, III - HA тощо). Природно, що ці форми роботи чергуються, що дозволяє перенести освоєння звуковисотних відносин на відносини ступенів в ладовому обороті. Таким чином, вивчення пісні є передумовою для засвоєння ладових оборотів народної музики.

На початковому етапі це невеликі пісеньки народного календаря. Основна мета – вивчити мелодію напам'ять. Спочатку пісню демонструє керівник, потім вона вивчається окремо кожна фраза. При цьому, одночасно, керівник працює над постановкою дихання, артикуляцією, тембром, дикцією, орієнтуючись на своєрідність художнього образу. У разі необхідності відбувається поступове вивчення нотної грамоти, що пов'язано з виконавськими завданнями, які ставляться на заняттях.

Якщо ставити мету освоєння ладових оборотів на матеріалі народного вокального фольклору, то найбільш відповідним для формування навичок є сольфеджування. Запропонована методика може бути побудована тільки на матеріалі одного народного фольклору, в нашому випадку, українського. Його аналіз показав, що елементарним ладовим оборотом, який є найбільш поширеним, є інтервал B2, який є відношенням II і I ступенів в низхідному русі (II → I). Це в основному дитячі пісеньки, які виконують ритуальне призначення. Звернемо увагу, що розширення їхнього діапазону до терції передбачає, що вона складається з великих секунд або великої та малої секунди. Іншими словами, ладові моделі відрізняються наступністю, що необхідно використовувати, обираючи пісенний матеріал. У межах терції ладових оборотів значно більше, кожен з них повинен освоюватися. Тільки після такої роботи можна говорити про освоєння ладів народної музики, відповідно, традицій вокально-хорового виконання. Звичайно, ця робота повільна і поступова, оскільки перехід до освоєння більш складного ладового обороту можливий при освоєнні простого.

За умови дотримання зазначених принципів можна говорити про *систему ладового виховання в масовому музичному вихованні*. Звичайно, вона відрізняється від системи в спеціалізованих музичних закладах, яка ґрунтується на абсолютній ладовій системі. Відмінність полягає і в тому, що використовується елементарний музичний матеріал, а саме, дитячі пісні в межах невеликого діапазону. Цей матеріал відкладався в музичній пам'яті свого народу протягом декількох тисячоліть, є підставою національних традицій, тому звернення до нього можна розглядати як їхнє відтворення. У далекому минулому ці пісеньки використовувалися як інструмент магічного впливу для зміцнення сімейних відносин, формування відносин з природою. При підборі пісень слід орієнтуватися на пори року, тим більше, що народні пісні мають магічне призначення. Інший найважливіший принцип – це спадкоємність ладових оборотів за умови переходу від більш простих до більш складних. Сьогодні, внаслідок секуляризації, цей зв'язок порушений, але разом з виконанням нескладних пісеньок з'являється можливість його відновити.

На жаль, при підборі пісенного матеріалу в багатьох програмах позначені принципи порушуються. Дуже часто передбачається розучування пісень, у мелодії яких використовуються складні ладові моделі, які діти не в змозі освоїти. Тому таке вивчення ніяких позитивних результатів у розвитку ладового слуху не дає. Зв'язок ладових оборотів, пов'язаних між собою, утворює сукупність ладових конструкцій, які зберігаються в музичній пам'яті. Її поживлення відбувається в процесі виконання живого пісенного матеріалу. І вже після того, як вони сформувалися, на їхній основі можуть з'являтися самостійні творчі пошуки, за допомогою звернення до сучасних літературних текстів.

Висновки. Використання *методики музичного конструювання* на заняттях відкриває широкі перспективи для розвитку творчих здібностей. Діти отримують можливість проявити себе у інтерпретації вокального твору, сольфеджуванні, конструюванні мелодії, підстановці словесного тексту під мелодію, вокальної імпровізації, мелодекламації. Широко використовується наочний матеріал у вигляді карток, на яких зображені ладові обороти. Вони є елементами ладоутворення народної української музики. З їхнім освоєнням і використанням відбувається прилучення до національної музичної культури. На заняттях вживається відносна сольмізація з ручними знаками за системою Д.Є.Огороднова.

Список використаних джерел

1. Вацьо М. В. Український дитячий музичний фольклор у художньому розвитку молодших школярів: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів, напрям підготовки "Початкова освіта". – Вінниця, 2015. – 120 с.
2. Дитина. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років. Київ : Київський ун-т ім. Б. Гринченка, 2016. – 304 с.
3. Іваницький І. А. Українська музична фольклористика (методологія і методика): Навчальний посібник. – К. : Заповіт, 1997. – 392 с.
4. Інструктивно-методичні рекомендації "Про організацію роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах" / Додаток до листа МОН України від 02.09.2016 р. №_1/9-454.
5. Малишевська І. А. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку "Веселкова терапія" / І. А. Малишевська, С. К. Демидова. – Тернопіль : Мандривець, 2015. – 44 с.
6. Огороднов Д. Е. Методика комплексного музикально-певческого виховання и программа, как методика виховання вокально-речевої и емоціонально-двигательної культури. URL. : <https://edu.tatar.ru/upload/images/files/ogorodnov.pdf>
7. Плетенська Д. В., Лобова О. В. Використання музично-дидактичних ігор у розвитку співочого голосу дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. URL. : <https://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/6/nletencka.pdf>.

8. Розвиток творчих здібностей дітей засобами музичної діяльності в дошкільному навчальному закладі. Уклад. Л. В. Іванова, В. С. Мусієнко. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2013. – 34 с.
9. Тотчинська З. К. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у ДНЗ. URL.: http://irbis_nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_37.pdf.
10. Фешина Е. Д. Лего-конструирование в детском саду. – М. : ТЦ Сфера, 2012. – 144 с.
11. Холопов Ю. В. К проблеме лада в русском теоретическом музыкознании // Гармония : проблемы науки и методики. – Вып. 2. Ростов-на-Дону : РГК, 2005. – С. 135-157.
12. Хоміч І. М. Розвиток музичного слуху молодших школярів на вокально-хорових заняттях у загальноосвітній школі. URL. : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9061/1/KHOMYCH.pdf>.

References

1. Vaco M. V. Ukrayinskij dityachij muzichnij folklor u hudozhnomu rozvitku molodshih shkolyariv: navchalno-metodichnij posibnik dlya studentiv vishih navchalnih zakladiv, napryamu pidgotovki “Pochatkova osvita”. – Vinnicya, 2015. – 120 s.
2. Ditina. Osvitnya programa dlya ditej vid 2 do 7 rokiv. Kiyiv: Kiyivskij un-t im. B. Grinchenka, 2016. – 304 s.
3. Ivanickij I. A. Ukrayinska muzichna folkloristika (metodologiya i metodika): Navchalnij posibnik. – K. : Zapovit, 1997. 392 s.
4. Instruktivno-metodichni rekomendaciyi “Pro organizaciyu roboti z muzichnogo vihovannya ditej u doshkilnih navchalnih zakladah” / Dodatok do lista MON Ukrayini vid 02.09.2016 r. № 1/9-454.
5. Malishevskaya, I. A. Programa ozdorovcho-osvitnoyi roboti z ditmi starshogo doshkolnogo viku “Veselkova terapiya” / I. A. Malishevskaya, S. K. Demidova. – Ternopil : Mandrivec, 2015. – 44 s.
6. Ogorodnov D. E. Metodika kompleksnogo muzykalno-pevcheskogo vospitaniya i programma kak metodika vospitaniya vokalno-rechevoj i emocionalno-dvigatelnoj kultury. URL.: <https://edu.tatar.ru/upload/images/files/ogorodnov.pdf>.
7. Pletenska D. V., Lobova O. V. Viktorystannya muzichno-didaktichnih igor u rozvitku spivochoho golosu ditej doshkilnogo ta molodshogo shkilnogo viku. URL.: <https://conference.pu.if.ua/forum/files/22032017/6/nletencka.pdf>.
8. Rozvitok tvorчих здібностей дітей засобами музичної діяльності в дошкільному навчальному закладі. Уклад. Л. В. Іванова, В. С. Мусієнко. – Херсон : КВНЗ “Херсонська академія неперервної освіти”, 2013. – 34 с.
9. Тотчинська З. К. Вивчення українського дитячого пісенного фольклору у ДНЗ. URL.: http://irbis_nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znppo_2015_18_37.pdf.
10. Feshina E. D. Lego-konstruirovaniye v detskom sadu. – M.: TC Sfera, 2012. – 144 s.
11. Holopov Yu. V. K probleme lada v russkom teoreticheskom muzykoznanii // Garmoniya: problemynauki i metodiki. - Vyp. 2. Rostov-na-Donu: RGK, 2005. - S. 135-157.
12. Homich I. M. Rozvitok muzichnogo sluhu molodshih shkolyariv na vokalno-horovyh zanyattiyah u zagalnoosvitnij shkoli. URL. : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/9061/1/KHOMYCH.pdf>.

Волков Олександр Григорович (м. Мелітополь). Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. Доктор філософських наук, професор кафедри

соціальної роботи, соціальної педагогіки та дошкільної освіти. Тел.: +038 0689097201. E-mail: alex.seng333@gmail.com

Volkov Olexander Grigorovich (с. Melitopol). Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University. Doctor of Philosophy, Professor of the Department of Social Work, Social Pedagogy and Preschool Education. Tel. : +038 0689097201. E-mail: alex.seng333@gmail.com.